

การรอดพ้นอบายภูมิตามหลักพระพุทธศาสนา

มานพ นักการเรือน¹ และ พระภาวนาพิศาลเมธี วิ.²

¹มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: manopsrc@hotmail.com¹

รับต้นฉบับ 13 มกราคม 2560 วันที่เผยแพร่ 25 มิถุนายน 2560

บทคัดย่อ

บทความนี้มีเป้าหมายวิเคราะห์การรอดพ้นอบายภูมิ 4 ตามหลักการในคัมภีร์พระพุทธศาสนา อบายภูมิ หมายถึง ถีน, ดินแดน, ภูมิ หรือสถานที่ อันเป็นโลกที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ผู้กระทำ อกุศลกรรมบถ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ไม่อยู่ในศีล เป็นมิจฉาทิฏฐิ มกโกธธ อาฆาตพยาบาท ปองร้ายผู้อื่น มีจิตริษยา จะไปถือกำเนิดอยู่อาศัย อันมีลักษณะปราศจากความเจริญ ไม่มีการ พัฒนา เต็มไปด้วยความเดือดร้อน ความทุกข์ ปราศจากความยินดี น่ากลัว ปราศจากการเรียนรู้ ทนอยู่อยากต้องรับโทษสถานเดียว มี 4 ภูมิ คือ เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย นรก การรอดพ้น คือ การไม่ไปเกิดในอบายภูมิ การรอดพ้นอบายภูมิ รอดพ้นได้ด้วยมรรคญาณ ที่เกิดจากการเจริญ วิปัสสนาภาวนา เพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพาน จนได้ญาณลำดับขั้นที่ 14 ในญาณ 16 ในการเจริญ วิปัสสนาภาวนา เพื่อการรอดพ้นอบายภูมินั้น เป็นการประหาณกิเลสด้วยปฐมมรรค คือ โสดาปัตติมรรคญาณทำหน้าที่ประหาณ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีสัพพตปรามาส (มิจฉาทิฏฐิ และ วิจิกิจฉา) ได้อย่างเด็ดขาด ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาจนสำเร็จญาณนี้ชื่อว่าเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน รอดพ้นอบายภูมิได้อย่างเด็ดขาด

คำสำคัญ: อบายภูมิ, การรอดพ้น, พระพุทธศาสนา

The Liberation from Planes of Loss and Woe (Apāyabhūmi)

According to Buddhism

Manop Nakkarnrien¹ and Phaphawanapisanmethi Vi²

¹Mahamakut Buddhist University

²Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹E-mail: manopsrc@hotmail.com

Retrieved January 13, 2017 Accepted June 25, 2017

ABSTRACT

The article aims at analysis the Liberation from Planes of Loss and Woe (Apāyabhūmi) by Buddhism Scriptures. Apāyabhūmi refer to place, land, life or living planes of all beings who perform bad deeds or unwholesome through bodily action, verbal action, mental action or misconduct by mind, refuse to keep the precepts , wrong thoughts , easily to get Angry and vengeful one, jealousy, the bad kamma will determine the suffering planes that they will find rebirth in. There are no developments and Educations, without any gladness and full of ignorance, there only be punished in four planes Apāyabhūmi Tiracchāna, Pittivisaya, Asurakāya, Niraya. The Liberation refer to People who are not born in Apāyabhūmi. the Liberation from Planes of Loss and Woe (Apāyabhūmi) means Liveration by Maggayana that appear from pratised of Vipassana–Meditation for archieve Magga, Phala, Nivvana until cultivated powerful the 14th yana in Yana 16 then this Vipassana–Meditation practice for Liberation from Planes of Loss and Woe (Apāyabhūmi) by remove defilements with Pathama–Magga or Sotāpanna –Maggayana remove Sakkāyaditthi, Vicikicchā, Sālabbataparāmāsa get rid of Micchādītthi and Vicikicchā then fully attain Ariyapuggala at Sotāpanna stage fully Liberation of Apāyabhūmi.

Keywords: Planes of Loss and Woe, Liberation, Buddhism

บทนำ

การรอดพ้นอบายภูมิ หมายถึง การไม่ไปเกิดในอบายภูมิอีกต่อไป อบายภูมิ เป็นสถานที่หลังความตายฝ่ายหุคติ อันเป็นที่สถิตที่สัตว์จะไปถือกำเนิดอยู่อาศัยอันปราศจากความเจริญ ไม่มี การแก้ไขเรียนรู้ ไม่มีการพัฒนา ต้องเสวยวิบากกรรมรับโทษอย่างเดียวน มี 4 ภูมิ ได้แก่ นิรยภูมิ เปตติวิสัยภูมิ อสุรกายภูมิ เดรัจฉานภูมิ โลกปัจจุบันนี้ พัฒนาไปอย่างรวดเร็ววัตถุเจริญขึ้น ทำให้จิตใจของมนุษย์ถดถอยจากการเอื้ออาทร มีเมตตา ให้ภัยแก่กัน มนุษย์ในยุคปัจจุบันต้องดิ้นรนต่อสู้กับกาลเวลา ให้ทันต่อการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วของวัตถุทั้งหลาย จึงได้มีการกระทำทุจริตทั้งทางกาย วาจา ใจ อันเป็นเหตุนำไปสู่ออบายภูมิ แต่ไม่ว่ามนุษย์ เทวดา พรหม ไม่มีใครอยากไปล้วนกลัวว่าตายแล้ว หรือเมื่อหมดบุญแล้วต้องไปปฏิสนธิ หรืออุบัติในอบายภูมิ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเปรียบเทียบให้พระภิกษุฟังว่า... “เทพทั้งหลาย เมื่อเคลื่อนจากภพของตนแล้ว ที่จะได้กลับไปเกิดเป็นเทพอีก หรือไปเกิดในภูมิที่ต่ำลงมามีจำนวนน้อย แต่เทพที่ต้องไปตกนรกมีจำนวนมาก... มนุษย์ทั้งหลายที่จูดิจจากมนุษย์แล้วไปเกิดในหมู่เทวดามีจำนวนน้อย ส่วนมนุษย์ที่จูดิจจากมนุษย์แล้วไปเกิดในนรก ไปเกิดในภูมิแห่งเปรต ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานมีจำนวนมาก..เทียบได้กับจำนวนฝุ่นที่ปลายเล็บ กับผืนดินทั้งปฐพี ฉะนั้น...”¹ พระพุทธองค์จึงได้ทรงชี้แนะหนทางในการรอดพ้นการไปสู่ออบายภูมิอย่างเด็ดขาดโดยการก้าวล่วงจากความเป็นปุถุชนสู่ความเป็นพระอรียะ

พระอรียะ คือ ท่านผู้ไกลจากกิเลส หมดจากโลภะ โทสะ โมหะ หรือกำจัด ความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้ลดน้อยเบาบางลง จนกระทั่งเป็นอรียะอย่างสูงสุด คือเป็นพระอรหันต์ ซึ่งหมดกิเลสทั้ง 3 อย่าง เป็นผู้ประเสริฐสูงสุด² พระพุทธศาสนาแบ่งพระอรียบุคคลเป็น 4 ชั้น คือ 1) พระโสดาบัน 2) พระสกทาคามี 3) พระอนาคามี 4) พระอรหันต์ พระโสดาบัน คือผู้รอดพ้นจากอบายภูมิโดยเด็ดขาด

การก้าวล่วงความเป็นปุถุชนเข้าสู่ความเป็นพระโสดาบันเพื่อรอดพ้นอบายภูมิ ปุถุชนต้องดำเนินตามหลักปฏิบัติที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้อย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ ไม่ย่อท้อแม้จะพบอุปสรรคต่าง ๆ ก็ไม่ยอมถอยแม้จะต้องถวายชีวิต เพื่อก้าวผ่านจากโลกียธรรมเข้าสู่โลกุตตรธรรมบรรลุเป็นพระโสดาบันรอดพ้นอบายภูมิทั้ง 4 ได้อย่างเด็ดขาด ดังที่พระพุทธองค์ได้

¹ ส.ม. (ไทย) 19/1178/653-654.

² พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง**, พิมพ์ครั้งที่ 63, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, 2546), หน้า 13.

ตรัสไว้ในแฉ่งสงธรรมว่า “เรามีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานสิ้นแล้ว มีภูมิแห่งเปรตสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ และวินิบาตสิ้นแล้ว เราเป็นโสดาบัน”³

อบายภูมิในพุทธศาสนา

ในทางพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชน เชื่อว่าชีวิตหลังความตายแล้วจะมีทางไปอยู่ 2 ทาง คือ อบายภูมิ 4 (นรก เปรต อสุรกาย ดิรัจฉาน) หรือ สวรรค์ ดังพุทธพจน์ “เพราะเหตุที่ประกอบด้วยอกุศลกรรมบถ 10 ประการนี้ จึงมี ทั้งนรก กำเนิดดิรัจฉาน ภูมิแห่งเปรต หรือทุกคติ อย่างใดอย่างหนึ่ง”⁴ ชีวิตในสังสารวัฏ เป็นชีวิตที่ต้องเสี่ยงภัยมาก เมื่อเกิดมาแล้ว หากมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการสร้างความคิด มนุษย์ก็มีโอกาสพลาดพลั้งไปทำบาปอกุศล กระทำทุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจ หากชีวิตไม่พบกัลยาณมิตรคอยชี้แนะหนทางแห่งการ สร้างกุศลกรรมดี ดังนั้นเมื่อละโลกไป บาปอกุศลกรรมที่ได้กระทำไว้ส่งผลให้มนุษย์เหล่านั้นไป เกิดในอบายภูมิ 4 (นรก เปรต อสุรกาย ดิรัจฉาน)

1. นิระยะภูมิหรือนรก

นิระยะภูมิหรือนรก นิระยะ ชื่อว่า อบาย เพราะปราศจากความเจริญ⁵ คือภูมิหรือดินแดนที่ ปราศจากความยินดี ปราศจากความเจริญงอกงาม เป็นที่ตกไปของหมู่สัตว์ที่ทำความชั่ว⁶ มีแต่ ความร้อนรน ทุกข์เวทนาโดยส่วนเดียว ก่อทุกข์ให้เกิดกับตนเอง⁷ ไม่มีความสบายใจแม้สักขณะ⁸ เพราะไม่มีความเจริญใด ๆ ให้ยินดีเลย เรียกอีกอย่างว่า วินิบาต แปลว่า หมดอำนาจ คือสัตว์ที่ ตกไปแล้วหมดอำนาจต่อรองใด ๆ ทั้งสิ้น⁹ หลบหนีไม่ได้ ตายไม่ได้จนกว่าวิบากกรรมหมดสิ้น¹⁰ เป็นปรโลกฝ่ายทุคติภูมิ ที่มีโทษแห่งการกระทำอกุศลกรรมหนักที่สุดในบรรดาอบายภูมิทั้งหลาย อันเป็นภูมิที่เสวยทุกข์ของคนที่ทำบาปตายแล้วไปเกิด (พระพรหมคุณาภรณ์¹¹ มี อาณาเขตกว้าง

³ ส.ม. (ไทย) 19/1006/508-509.

⁴ อ.ทสก. (ไทย) 24/176/322.

⁵ วิ.อ. (ไทย) 1/1/301.

⁶ ม.ม. (ไทย) 12/69/61.

⁷ ม.ม.อ. (ไทย) 2/1/-/329.

⁸ ม.ม.อ. (ไทย) 1/2/-/84.

⁹ ช.อ.อ. (ไทย) 1/4/-/138.

¹⁰ ม.ม. (ไทย) 14/268/314-315.

¹¹ ป.อ. ปยุตโต, หน้า 168.

ใหญ่ ไพศาลมาก เหมือนหลุมถ่านเพลิงที่กำลังลุกโชติช่วงอยู่อย่างบ้าคลั่ง แบ่งเป็นเขตแดนมีทั้งใหญ่และเล็ก มีลักษณะคล้ายเมืองมนุษย์ ที่แบ่งเป็นเมือง เป็นจังหวัด เป็นประเทศ ส่วนในนรกเรียก สถานะนั้นแต่ละแห่งว่า ชุม แต่ละชุมมีไว้สำหรับทรมานสัตว์ที่เมื่อยังมีชีวิตอยู่มีความเห็นผิดว่า ชีวิตร่างกายเป็นของเที่ยงแท้ถาวร เป็นตัวตน เป็นเรา เป็นของเรา ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุที่ทำให้ต้องตกนรก¹² ว่า “ผู้เป็นมิชฌาทีฏฐิ เรากล่าวว่ามีคติ 1 ใน 2 อย่าง คือ นรก หรือ กำเนิดเดรัจฉาน¹³ เหล่าสัตว์ที่ประกอบมิชฌาทีฏฐิ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก¹⁴ บุคคลผู้มีปัญญาทราวมประกอบด้วยมิชฌาทีฏฐิ หลังจากตายแล้ว เขาจะไปเกิดในนรก”¹⁵ นิรยภูมิ หรือโลกนิรยภูมิที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เรื่อง สังกัจจชาตก กล่าวถึงผู้มีความประพฤติน่าสม่าเสมอคืออธรรม(อกุศลเจตนา)ทางกาย มี 3 ประการ ความประพฤติน่าสม่าเสมอคืออธรรมทางวาจา มี 4 ประการความประพฤติน่าสม่าเสมอคืออธรรมทางใจมี 3 ประการ เป็นทางไม่ปลอดภัยนำสัตว์ไปสู่ นรก¹⁶ สังกัจจชาตก กล่าวถึงนรกว่า มี 8 ชุม คือ 1. สัตว์ชีวนรก 2. กาลไฟสุตตนรก 3. สังฆานรก 4. ไร่รูนรก 2 คือ 4. ชาลไร่รูนรก 5. ฐมไร่รูนรก) 6. ตาปนรก 7. มหาตาปนรก 8. อเวจิมหานรก บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า ก้าวพ้นได้ยาก เกือบจะกล่นไปด้วยเหล่าสัตว์ผู้มึนกรรมหยาบช้า แต่ละชุมๆ มีอุสสทนรก 16 ชุมเป็นบริวาร”¹⁷ มหานรก มี 3 ชื่อ คือ 1. ฉฬสสายตนิรยก หมายถึง นรกที่มีฉฬสสายตนะ 6 เป็นเหตุเกิดทุกขเวทนา อันเผ็ดร้อน 2. สังกุสมาทนรก หมายถึง นรกที่สัตว์ต้องถูกแทงด้วยขอเหล็ก 3. ปัจจัตตเวทนิรยก หมายถึง นรกที่สัตว์นรกก่อทุกขเวทนาในเกิดแก่ตนเอง มหานรก แต่ละชุมมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมเช่นหีบ มีประตู 4 ด้าน แยกเป็นส่วนๆตามลักษณะกรรม ล้อมรอบด้วยกำแพงเหล็ก พื้นเป็นเหล็กแดงลุกเป็นเพลิง อันมีเปลวเพลิงแผ่ไปโดยรอบตลอด 100 โยชน์อยู่

¹² ม.อ. (ไทย) 14/512/314-320.

¹³ ที.ม. (ไทย) 10/356/224.

¹⁴ อ.ง.เอกก. (ไทย) 20/187/39.

¹⁵ ชุ.อิตติ. (ไทย) 25/210/379.

¹⁶ ชุ.ชา. (ไทย) 28/81/46.

¹⁷ ชุ.ชา. (ไทย) 28/83-84/47.

ตลอดเวลา¹⁸ ถูกปิดด้วยกระเบื้องเหล็กประมาณ 9 โยชน์¹⁹ ประตูหนึ่ง ๆ มีนรกกบบริวาร 4 ชุม รวมมหานครชุมหนึ่ง ๆ มีนรกกบบริวาร 16 ชุม²⁰

1) สัตว์ชั้นนรก นรกที่สัตว์ไม่มีวันตายหรือตายแล้วฟื้น หมายถึงสัตว์นรกนี้ถูกสับฟันเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยแล้วกลับฟันขึ้นมาบอย ๆ²¹ มีอายุ 500 ปีนรก (1 วัน = 9 ล้านปีมนุษย์)²² มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมเช่นทึบ มีอาณาเขตกว้างใหญ่แต่จะหาที่ว่างจากไฟนรกไม่ได้เลย ฟันเป็นเหล็กหนามีไฟลุกแดงโชนตลอดเวลาความร้อนจากเปลวเพลิงแผ่ไป 100 โยชน์ ผงด้านข้างทั้ง 4 ด้านก็เช่นเดียวกัน มองออกไปไม่เห็นขอบบ่อ เห็นแต่เปลวเพลิงลุกแดงโชนอยู่ ด้านในที่มองเห็นแต่ไฟจะมีสรรพาวุธต่าง ๆ เช่น หอก ดาบ ฯลฯ ซึ่งถูกไฟเผาแดงอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน สัตว์นรกจะถูกไฟเผาอยู่ มีนายนิรยบาล คือ ผู้ทำหน้าที่ลงโทษสัตว์นรก²³ ถืออาวุธต่าง ๆ อันลุกโพลงดัดสัตว์นรกให้เป็นท่อนน้อย ท่อนใหญ่ ตายแล้วกลับฟันมารับกรรม²⁴ วนเวียนอยู่อย่างนี้จนกว่าจะสิ้นกรรม บุพกรรม: เมื่อเป็นมนุษย์มีจิตไม่บริสุทธิ์ หยาบช้ำ ก่อกรรมทำชั่ว เช่นฆ่าสัตว์ เปื้อนสัตว์

2) กาลที่สุดตนรก นรกสายบรรทัดเหล็ก หมายถึงสัตว์นรกวิ่งไปบนแผ่นเหล็กแดง ถ้าล้มลง จะถูกตีด้วยสายบรรทัดเหล็กแดง²⁵ มีอายุ 1,000 ปีอายุก็ป (1 วันนรก = 36 ล้านปีมนุษย์) นรกชุมนี้มีกำแพงเป็นเหล็กทั้ง 4 ด้าน ฟันเป็นโลหะที่ถูกไฟเผาลุกโชนเร้าร้อนตลอดเวลา²⁶ นายนิรยบาลทั้งหลาย พากันบันลือให้ร้องติดกันไม่ขาดระยะ ถืออาวุธชนิดต่าง ๆ ติดตามไล่ฆ่าสัตว์นรกทั้งหลายที่กำลังวิ่งหนีไป ๆ มา ๆ อยู่บนเหนือแผ่นดินโลหะอันลุกโพลงดด้วยไฟ เมื่อสัตว์ล้มลงบนพื้นดินที่ลุกเป็นไฟแล้ว จึงซึ่งสายบรรทัดอันลุกโชนด้วยไฟ ถือขวานที่ไฟกำลังตัดดัดส่งเสียงให้ร้องทำสัตว์นรกผู้คร่ำครวญอยู่ด้วยเสียงอันน่าเวทนาให้ขาดเป็น 8 ท่อนบ้าง 16 ท่อน

¹⁸ ชุ.เปต.(ไทย) 26/693-694/281.

¹⁹ ชุ.ชา.อ.(ไทย) 62/4/1/184.

²⁰ ชุ.ชา. (ไทย) 28/83-84/47.

²¹ ชุ.ชา. (ไทย) 28/83-84/47.

²² อภ.วิ.อ. (บาลี) 1/1023/515.

²³ ม.อ.(ไทย) 14/262/310.

²⁴ ชุ.ชา.อ.(ไทย) 62/4/1/180.

²⁵ ชุ.ชา. (ไทย) 28/83-84/47.

²⁶ ชุ.ชา.อ.(ไทย) 62/4/1/180.

บ้าง²⁷ บุพกรรม: เมื่อเป็นมนุษย์มีใจบาป ทำการทรมานสัตว์ด้วยการตัด หู ปาก จมูก ทำร้ายบิดามารดา ครูอาจารย์ ฯลฯ เบียดเบียนหรือฆ่าภิกษุ สามเณร ดาบส หรือเป็นเพศฉมาต

3) สังฆานรค นรคที่ถูกบดหรือหนีบ หมายถึงมีภูเขาเหล็กลูกเห็นไฟกลิ้งมาบดขยี้สัตว์ในนรคนี้²⁸ มีอายุ 2,000 ปีอายุกับ (1 วันนรค = 145 ล้านปีของมนุษย์) นรคขุมนี้มีกำแพง 4 ด้าน เป็นเหล็กที่มีไฟเผาไหม้แดงโชนทุกด้าน เปลวไฟที่พุ่งออกจากแต่ละด้านไกลถึง 100 โยชน์ พื้นเป็นเหล็กที่ถูกไฟเผาแดงโชนอยู่ตลอด ปิดด้วยกระเบื้องเหล็กอันมีไฟลุกโชนอยู่ตลอดเวลาประมาณ 9 โยชน์ มีภูเขาเหล็กที่ลูกเป็นไฟตลอดเวลา ลูกใหญ่ ๆ หลายลูก กระทบสัตว์นรค นายนิรยบาลทั้งหลาย ให้สัตว์นรคเข้าไปในแผ่นดินเหล็กที่มีเปลวไฟลุกโพลง ได้ 9 โยชน์เพียงเอน แล้วทำไมให้หวั่นไหวในนรคนี้ ลำดับนั้น ภูเขาเหล็กอันลุกโพลงด้วยไฟ ลูกใหญ่ ๆ เกิดขึ้นแต่ด้านทิศบูรพา ครางกระหึ่มอยู่เหมือนเสียงอสนีบาต กลิ้งมาบดสัตว์นรคเหล่านั้น รวบรวมบดงากระทำให้เป็นผงและไปตั้งอยู่ในทิศปัจฉิม แม้ภูเขาเหล็กที่ตั้งขึ้นแต่ทิศปัจฉิม ก็กลิ้งไปเหมือนเช่นเดียวกัน แล้วตั้งอยู่ในทิศบูรพา อนึ่ง ภูเขาทั้ง 2 ลูกนั้นได้กลิ้งมาปะทะกันแล้ว บดขยี้สัตว์นรค ดุจบีบลำอ้อยในเครื่องยนต์สำหรับบีบอ้อย²⁹ บุพกรรม: เมื่อเป็นมนุษย์มีใจบาปหยาบช้ำด้วยใจอกุศลกรรม ไร้ความเมตตากรุณา ทำทารุณกรรมสัตว์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นประจำ หรือบุคคลที่ทรมานเบียดเบียนสัตว์ที่ตนใช้ประโยชน์ และพวกนายพราน

4) ไรรุนรค (ฐุมโรรวุ หรือจูปโรรวุ) นรคที่สัตว์ร้องไห้เพราะคว้นไฟ หมายถึงนรคที่มีคว้นไฟรมสัตว์นรคทางทวารทั้ง 9 อยู่ตลอดเวลา³⁰ มีอายุ 4,000 ปีอายุกับ (1 วันนรค = 576 ล้านปีมนุษย์) มีกำแพง 4 ด้าน เต็มไปด้วยคว้นอันแลบ คว้นจะแทรกเข้าไปตามปากแผลทั้ง 9 ของพวกสัตว์นรคที่ไหม้อยู่แล้วค่อยทำร้ายให้เป็นผงไหลออกมาคล้ายดั่งแบ่ง สัตว์นรคเหล่านั้นส่งเสียงดังร้องครวญครางอยู่³¹ บุพกรรม: เมื่อเป็นมนุษย์มีใจบาปเผาสัตว์ทั้งเป็น ตัดลินความไม่ยุติธรรม รุกที่ดิน เอาสาธารณสมบัติมาเป็นของตน กินเหล้าเมาประทุษร้ายผู้อื่น ชาวประมงคนที่เผาป่าที่สัตว์อยู่อาศัย

²⁷ ชุ.ชา.อ.(ไทย) 62/4/1/180.

²⁸ ชุ.ชา. (ไทย) 28/83-84/47.

²⁹ ชุ.ชา.อ.(ไทย) 62/4/1/180.

³⁰ ชุ.ชา. (ไทย) 28/83-84/47.

³¹ ชุ.ชา.อ.(ไทย) 62/4/1/181.

5) มหาโรจรวนรก (ชาลโรจรว) นรกที่สัตว์ร้องไห้เพราะเปลวไฟ หมายถึงนรกที่มีเปลวไฟพุ่งวูบเข้าทางทวารทั้ง 9 เพลสสัตว์นรกตลอดเวลา³² อายุ 8,000 ปีอายุกับ (1 วันนรก = 2,304 ล้านปีมนุษย์) เป็นนรกขุมที่เต็มไปด้วยเสียงร้องครวญครางมากกว่าขุมก่อน เต็มไปด้วยเปลวไฟอันแสดงคล้ายเลือด แทรกเข้าไปตามปากแผลทั้ง 9 ของเหล่าสัตว์นรก³³ บุพกรรม: เมื่อเป็นมนุษย์มีใจบาป ตัดคอสัตว์ด้วยความโกรธ ปล้นขโมยทรัพย์สมบัติของพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ และของศาสนา เช่นของภิกษุ สามเณร ดาบส แม่ชี และสิ่งของเครื่องสักการะ ที่เขาบูชาพระรัตนตรัย ปล้นโกงเอาของคนอื่นมาเป็นของตน

6) ตาปนรก (จุพตาปน) นรกที่ทำให้ร้อน หมายถึงพวกสัตว์นรกในนรกนี้จะถูกแทงด้วยหลาวเหล็กเท่าลำตาลลุกเป็นไฟ³⁴ อายุ 16,000 ปีอายุกับ (1 วันนรก = 9,216 ล้านปีมนุษย์) นรกขุมนี้เพลสสัตว์นรกทั้งหลายไม่ให้เกิดดิถีได้ แผ่นดินภายใต้นรกนี้ ลุกเป็นโพลงทำให้สัตว์นรกทั้งหลายมีร่างที่ลุกเป็นเปลวเพลิงเพลสสัตว์นรกไม่ให้เกิดดิถี ส่วนหลาวไม้ติดไฟ นายนิรยบาลทั้งหลาย จับให้สัตว์นรกนั่งบนหลาวเหล็กที่ลุกโพลง มีประมาณเท่าลำตาล³⁵ บุพกรรม: เมื่อเป็นมนุษย์มีใจบาป ประกอบกรรมด้วยโลภะ โทสะ โมหะ เช่น ฆ่าสัตว์เพื่อเลี้ยงชีพ และคนที่เผาบ้านเมือง กุฎี โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ทำลายเจดีย์

7) มหาตาปนรก (ปตาปน) นรกที่ทำให้ร้อนมาก หมายถึงสัตว์นรกในนรกนี้ถูกไล่ตีหนีขึ้นไปบนภูเขา บนกำแพงที่ร้อน ตกลงมาถูกหลาวเหล็กเสียบแทง³⁶ อายุครึ่งอันตรกัปของมนุษย์ นรกขุมนี้มีกำแพงเหล็กทุกด้าน มีไฟที่มีความร้อนสูง เพลสสัตว์นรกทั้งหลายให้เร่าร้อนเหลือประมาณ นายนิรยบาลประหารสัตว์ผู้เกิดในนรกขุมนี้ ด้วยอาวุธทั้งหลายที่กำลังลุกโชนแล้วให้ขึ้นสู่ภูเขาเหล็กที่มีไฟโพลง ในเวลาที่สัตว์นรกเหล่านั้นยืนอยู่บนยอดภูเขา ลมอันมีกรรมเป็นปัจจัยพัดประหารสัตว์นรกเหล่านั้น สัตว์นรกเหล่านั้นไม่อาจจะทรงตัวอยู่ได้บนภูเขานั้น ก็มีเท้าในเบื้องบน มีศีรษะในเบื้องต่ำตกลงมา ในขณะนั้นหลาวเหล็กอันลุกเป็นไฟ ตั้งขึ้นบนแผ่นดินเหล็กเบื้องล่าง สัตว์นรกเหล่านั้นก็เอาศีรษะกระแทกหลาวเหล็กเหล่านั้น ร่างกายทะลุเข้าไปในหลาวเหล็กเหล่านั้นลุกโพลงไหม้อยู่³⁷ บุพกรรม: เมื่อเป็นมนุษย์มีใจบาปหนาไปด้วยอกุศลมลทิน เช่น

³² ชุ.ชา.อ.(ไทย) 62/4/1/180.

³³ ชุ.ชา.อ.(ไทย) 62/4/1/181.

³⁴ ชุ.ชา. (ไทย) 28/83-84/47.

³⁵ ชุ.ชา.อ.(ไทย) 62/4/1/182.

³⁶ ชุ.ชา. (ไทย) 28/83-84/47.

³⁷ ชุ.ชา.อ.(ไทย) 62/4/1/182.

ประหารคนหรือสัตว์ให้ตายเป็นหมู่มากร ๆ ไม่คำนึงถึงชีวิตเขาชีวิตท่าน และคนที่มีอุจเฉททิฏฐิ สัสตทิฏฐิ นัตถิกทิฏฐิ อเหตุทิฏฐิ และอกิริยทิฏฐิอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง

8) อเวจีมหานรก นรกที่ไม่มีเวลาว่าง หมายถึงนรกที่มีเปลวไฟพุ่งออกมาจากทิศทั้ง 4 เพลวสัตว์นรกอยู่ตลอดเวลา³⁸ มีอายุหนึ่งอันตรกัปของมนุษย์ นรกขุมนี้รวมทั้งฟ้า วัดโดยผ่ากลางได้ 318 โยชน์ (รวมทั้งอุสสทนรกด้วยเป็นหมื่นโยชน์) ความว่างเปล่า คือระหว่างคั่นของเปลวไฟ สัตว์นรกหมกหม้ออยู่ในมหานรกนี้เปลวไฟทั้งหลาย ตั้งแต่ฟ้าด้านทิศบูรพาเป็นต้น กลับมากระทบในฟ้าด้านทิศปัจฉิมเป็นต้น ทะลุผ่าก่อนแล้วจับข้างหน้าได้ 100 โยชน์ ส่วนเปลวไฟที่ตั้งขึ้นในเบื้องต่ำมากระทบเปลวไฟเบื้องบน เปลวไฟที่ตั้งขึ้นในเบื้องบนมากระทบเปลวไฟในเบื้องต่ำจึงได้ชื่อว่าเปลวไฟในมหานรกอเวจีไม่มีระหว่างคั่น สำหรับสถานที่ประมาณ 100 โยชน์ ภายในมหานรกนี้เต็มไปด้วยสัตว์นรกอันหาระหว่างคั่นไม่ได้เลย ประดุจดั่งทะนานเต็มไปด้วยน้ำนมและแบ่ง จึงประมาณได้ว่าสัตว์นรกที่หมกหม้ออยู่นั้นยอมไม่มีอิริยาบถทั้ง 4 จึงทำให้สัตว์นรกเหล่านั้นไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน หมกหม้ออยู่เฉพาะที่ของตน³⁹ พระพุทธองค์ได้ตรัสถึง อเวจินรกว่ามีนรกเล็กอยู่ในนรกใหญ่ อันไม่มีภูมิเป็นของตนเองแต่เป็นที่ซึ่งสัตว์จะต้องรับกรรม ดังนี้คือ⁴⁰

- 1) อัปพุนรก 2) นิรพพุนรก 3) อพัพพุนรก 4) อุหุนรก 5) อัฏฐุนรก 6) กุมพุนรก 7) โสคันธิกนรก 8) อุปลนรก 9) ปุณฺฑริกนรก 10) ปทุมนรก

นอกจากมหานรกตามที่กล่าวมาข้างต้น มหานรกแต่ละขุม จะมี อุสสทนรก(นรกบริวาร) ด้านละ 4 ดังนั้น มหานรกขุมหนึ่ง ๆ จึงมีอุสสทนรก 16 แห่ง มหานรก 8 ขุมมีอุสสทนรก 128 รวมกับมหานรก 8 ขุม เป็น 136 ขุม⁴¹ ขอกล่าวถึง อุสสทนรกเพียง 4 ขุม ที่ล้อมรอบเป็นบริวารในทิศบูรพาของมหานรกขุมที่ 1 คือ สัตว์ขุมมหานรกเท่านั้น เนื่องจากอุสสทนรกในทิศอื่น ๆ ที่ล้อมรอบเป็นบริวารมหานรกขุมอื่น ๆ ก็มีชื่อเหมือน ๆ กัน ต่างกันแต่เพียงโทษหนักเบาเท่านั้น ดังนี้คือ

- 1) คุณนรก เป็นนรกบริวารที่ตั้งอยู่ใกล้ชิดกับมหานรกเป็นอันดับที่ 1 เมื่อสัตว์นรกพ้นทุกข์โทษจากมหานรกขุมใหญ่แล้ว แต่เศษบาปกรรมยังไม่สิ้น ก็เคลื่อนออกมารับทุกข์โทษ คุณนรก เป็นห่วงน้ำที่คล้ายน้ำหนองน้ำเลือด มีโคลนตม คุณอันน่าเกลียด มีกลิ่นเหม็นเน่าดุจ

³⁸ ชุ.ชา. (ไทย) 28/83-84/47.

³⁹ ชุ.ม.อ.(ไทย) 66/5/2/510.

⁴⁰ ส.ส. (ไทย) 15/43/250.

⁴¹ ชุ.ชา. (ไทย) 28/42/47.

ซากศพ สัตว์นรกยืนอยู่ ณ ห่วงน้ำนั้น หมู่นอนปากเหล็ก มีร่างกายใหญ่โตเหลือประมาณทำลาย ผิวหนังซอนไซเข้าไปในเนื้อและเลือด กัดกินสัตว์นรกรนั้น...⁴² ซึ่งนอนเหล่านั้นแต่ละตัวมีปากแหลมดั่งเข็ม ทั้งตัวก็อ้วนพีใหญ่โตเท่าข้าวสาร แลดูน่าเกลียดน่ากลัวยิ่งนัก เมื่อสัตว์นรกตกลงมา นอนนรกรก็แสดงอาการดีใจ เข้าล้อมกายสัตว์นรกรนั้น แล้วพากันแทะกัดกินเนื้อจนเหลือแต่กระดูก และกัดกันกระดูกต่อไป สำหรับนอนนรกรที่ยังเล็ก พอเข้าถึงกายอันใหญ่โตของสัตว์นรก ได้ก็พากันไต่เข้าไปในปากกัดกินไส้ใหญ่ไส้ข่อยดับปอด แล้วลอดออกมาทางทวารเบื้องล่าง บ้างครั้งก็เข้าไปทางทวารเบื้องล่าง กัดกินอวัยวะภายใน แล้วออกมาทางปาก สัตว์นรกต้องเสวยทุกขเวทนาอยู่ในคุณนรกรนี้จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

2) กุกกุพินรก สัตว์นรกเมื่อพ้นจากคุณนรกรหากเศษกรรมยังไม่สิ้นก็เคลื่อนมารับทุกข์โทษในอุสสุทนรกรอันดับที่ 2 นี้ ซึ่งเป็นนรกรที่มีเถ้าร้อนประมาณ 100 โยชน์ ภายในเต็มไปด้วยเปลวไฟและถ่านเพลิงขนาดเท่าเรือขนาด⁴³ สำหรับเผาสัตว์นรกทั้งหลายให้ได้รับทุกขเวทนาอันกล้าแข็ง สัตว์นรกเมื่อถูกเถ้าร้อนอันร้อนแรงเผาสุริระให้ย่อยยับละเอียดเป็นจุณได้รับทุกข์ทรมานแสนสาหัส ตราบจนกว่าจะสิ้นกรรม จึงไปเกิดในที่อื่นต่อไป หากยังไม่สิ้นกรรมตายแล้วก็ต้องเกิดในกุกกุพินรกรนี้อีกนั่นเอง

3) อลปิตตนรก สัตว์นรกเมื่อพ้นจากกำแพงแห่งกุกกุพินรก ก็ถึงบริเวณอุสสุทนรกรอันดับที่ 3 นี้ ซึ่งเป็นนรกรที่มีไม้มะม่วงใหญ่ มีใบดกครึ้นอยู่หลากหลาย แลดูประหนึ่งสวนอุทยานอันใหญ่กว้าง เมื่อสัตว์นรกแลเห็นต่างก็ดีใจ เข้าไปเพื่อจะนั่งนอนภายใต้ร่มมะม่วงแต่เมื่อเข้าไป ก็มีลมกรรมพัดมาอย่างแรง ใบมะม่วงที่ดกครึ้น ก็กลายเป็นหอกเป็นดาบอันคมกล้า หลุดร่วงลงมาถูกกายาแห่งสัตว์นรกทั้งหลายให้เป็นแผลเหวอะหวะ บางทีก็ขาดเป็นท่อน ๆ ถูกแขน แขนก็ขาด ถูกขา ขาก็ขาด⁴⁴ เมื่อเป็นดังนี้ สัตว์นรกต่างก็เผ่นหนีออกจากที่นั่นโดยเร็ว แต่ปรากฏว่าที่กำแพงเหล็กมีเปลวไฟลุกแดงโร่ ชำแรกปลุกไฟลุกไฟลุกขึ้นมาขวางหน้าเอาไว้ สัตว์นรกทั้งหลายซึ่งมีบาดแผลเต็มไปทั่วร่างกาย เลือดแดงฉานก็วิ่งวนเวียนไปมา คราที่นั่นก็มีสุนัขนรกรร่างกายใหญ่โตเท่าข้าวสาร วิ่งมาขบกัดกินเลือดเนื้อจนเหลือแต่กระดูก และยังมีแร้งนรกรซึ่งมีปากเป็นเหล็ก ตัวโตประมาณเท่าเกวียนเท่ารถ พากันมาโฉบเฉี่ยวยื้อแย่งจิกทิ้งเนื้อสัตว์นรกรฉีกกินเป็นอาหาร ตราบใดกรรมยังไม่สิ้นสัตว์นรกรก็จำต้องเสวยทุกขเวทนาอยู่ในอลปิตตนรกรนี้

⁴² ชุ.ชา. (ไทย) 28/115-116/51.

⁴³ ม.อุ. (ไทย) 14/21/316.

⁴⁴ ม.อุ. (ไทย) 14/519-520/316.

4) เวตรณีนรก เมื่อพ้นจากกำแพงแห่งอสิปัตตนรก ก็ถึงบริเวณอุสสุทธรกอันดับที่ 4 นี้ เป็นแม่น้ำที่ข้ามได้ยาก มีต้นจิวทั้งหลายล้วนเป็นเหล็กมีหนามแหลมเหมือนหอกยาว 16 องคูลี ห้อยย่อยปกคลุมเบื้องล่างเต็มไปด้วยคมมีดโกนอันคมกริบข้ามไปได้ยากทั้ง 2 ฟัง สัตว์นรก เหล่านั้นมีเปลวเพลิงลุกโชนขึ้นไปเบื้องบน 1 โยชน มีกายเร่าร้อนด้วยไฟที่เกิดขึ้นเอง เหมือนยืนอยู่ในกองเพลิงที่ตั้งอยู่ไกล⁴⁵ มีนายนิรยบาลซึ่งทำตามคำสั่งพญายม ถือหอกไล่ที่มแห่ง สัตว์นรก ให้ขึ้นต้นจิวที่สูงเทียมเมฆ อันเต็มไปด้วยหนามเหล็ก ใบเหล็กคมดังดาบ กระจายจะดุคตีเมล็ด สัตว์นรกมีเลือดไหลเประเปื้อน มีกายไหมเกรียม มีหนังและเนื้อถลอกปอกเปิก กระสับกระส่าย เสวยเวทนาอย่างหนัก⁴⁶ สัตว์นรกผู้กำลังปีนต้นจิว ก้าวเหยียบใบเหล็กอันคมเหมือนดาบ ถูกดาบ อันคมบาด ตัวขาดกระจายเลือดไหลโत्रม เมื่อเดินหนีออกจากขุมนรกไม้จิวริมฝั่งแม่น้ำเวตรณีก็จ ลักตกลงไปสู่แม่น้ำเวตรณี อันประกอบด้วยน้ำต่าง ที่ร้อนเดือดพล่าน (ดังเปลวเพลิง)⁴⁷ ปกคลุมไปด้วยบัวเหล็กอันมีกลีบเป็นกรด หยาบแข็ง เผ็ดร้อน ข้ามได้ยาก มีใบคมไหลไปอยู่ใบบัว เหล็กแดงก็บาดร่างกายสัตว์นรกให้ขาดวิน สัตว์นรกตัวขาดกระจัดกระจาย มีเลือดเประเปื้อน ลอยอยู่ในแม่น้ำนั้นอันหาที่เกาะไม่ได้ แล้วเกิดมีเปลวไฟลุกขึ้นไหม้เผาทั้ง ๆ อยู่ในแม่น้ำนั้นเอง ไฟนรกไหม้สรีระร่างกายของสัตว์นรกให้ดำไหม้เกรียม เมื่อสัตว์นรกตกจากกลีบบัวสัตว์นรกตกลง ไปก็ถูกนายนิรยบาลที่ถืออาวุธ มีดาบ หอก หอกซัก ฉมวก และพลองเป็นต้น (ที่ลุกเป็นไฟ) เข้า ประหารที่มแห่ง ทูบตี สัตว์นรก⁴⁸ สัตว์นรก ต้องเสวยทุกขเวทนาอันแสนเจ็บปวดอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำมา

จากอุสสุทธรกทั้ง 128 ขุมซึ่งล้อมรอบเป็นบริวารชั้นในของมหานรกทั้ง 8 ขุม แล้วก็ยังมี นรกขุมเล็กล้อมรอบเป็นบริวารชั้นนอกในทิศทั้ง 4 ทิศละ 10 ขุม นรกขุมเล็กที่ล้อมรอบเป็นบริวาร ชั้นนอกของมหานรกทั้ง 8 ขุม เรียกว่า ยมโลกนรก ยมโลกนรกตั้งอยู่ในสถานที่ซึ่งต่อจากอุสสุทธร กออกไป เป็นนรกขุมเล็กล้อมรอบเป็นบริวารชั้นนอกของมหานรกทั้ง 8 นั้น มหานรกแต่ละขุม มียมโลกนรกล้อมรอบเป็นบริวารชั้นนอกอยู่ในทิศทั้ง 4 รวมเป็น 40 ขุมพอดี จึงรวมเป็นยมโลก นรกทั้งหมด 320 ขุม

⁴⁵ ขุ.ชา. (ไทย) 28/119/52.

⁴⁶ ขุ.ชา. (ไทย) 28/136-1325//386-387.

⁴⁷ ขุ.ชา. (ไทย) 28/539/251.

⁴⁸ ขุ.ช. (ไทย) 28/539/215.

นอกจากนี้ยังมีมหานรกอีกชุมหนึ่ง คือ โลกัณฑ์นรก เป็นนรกชุมยิ่งใหญ่ออกจากราวล อยู่ตรงรอยต่อระหว่างจักรวาลนี้กับจักรวาลอื่น⁴⁹ จักรวาลหนึ่งมีกำหนดเท่ากับโอกาสที่พระจันทร์ กับพระอาทิตย์โคจร⁵⁰ มีแต่ความทุกข์มีตมนอนนถการ มัวเป็นหมอก⁵¹ นากลัวกลางคืนกลางวันไม่มีปรากฏ⁵² มองไม่เห็นอะไร เต็มไปด้วยทะเลน้ำกรดเย็น ตั้งอยู่บริเวณช่อง ระหว่าง 3 จักรวาล ซ้อนกัน มีสุนัข 2 ตัว คือ สุนัขดำ และสุนัขดำค้ำ มีตัวกำยำ ล่ำสัน แข็งแรง พากันมาใช้เชี้ยว เหล็กกัดกินสัตว์นรกจนตัวขาดกระจายเลือดไหลโทรม⁵³ มีนายนิรบาลชื่อ กาฬะ และอุปกาฬะ ใช้หอกและดาบเชือดเนืองและทิ่มแทงที่หน้าอก และคอ, ท้อง วิ่งไปมาอยู่ในนรกมีตัวขาดกระจายเลือดไหลโทรม⁵⁴ ในโลกัณฑ์นรกนี้มีท่าพนชนิดต่าง ๆ คือ พนหอก พนดาบ พนแหลน พนหลาว มีประกายลุกวาว เหมือนถ่านเพลิงตกลงบนศีรษะสัตว์นรก และมีสายอัลนิบาตศิลาแดง โชนตกลงทับสัตว์นรกนั้น⁵⁵ มีลมร้อนอันยากที่จะทนได้ สัตว์นรกกระสับกระส่ายวิ่งพล่านไปมาหา ที่ซ้อน⁵⁶ สัตว์นรกที่มากเกิดต้องได้รับทุกข์เวทนาเป็นเวลา 1 พุทธันตร จากผลกรรมชั่ว พวกที่เกิด ในโลกัณฑ์นรก เป็นพวกที่มีกรรมหนัก เช่น พวกที่เป็นนิยตมิจฉาภิภูฏิกกรรม พวกที่ทำสังฆเภท กรรม เมื่อโลกจะทำลายก็จุติจากอบายภูมิในที่ที่โลกทำลาย ไปเกิดต่อในโลกัณฑ์นรก

2. ปิตติวิสัยภูมิ หรือเปรต

ปิตติวิสัยภูมิ หรือเปรต คือสถานที่อยู่ของผู้ละโลกนี้ไปแล้วหรือสัตว์จำพวกหนึ่งซึ่งเกิดอยู่ในอบายชั้นที่เรียกว่า ปิตติวิสัย ได้รับความทุกข์ทรมานเพราะไม่มีอาหารจะกินหรือหากินได้โดยยาก เหล่าเปรตทั้งหลายย่อมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันมากมายหลายประเภท สุดแต่อำนาจของกรรมที่ตนได้ทำไว้จักบันดาลให้เป็นไป มีปรากฏในพระไตรปิฎก จะยกมาพอสังเขป ดังนี้ 1. พรทัตตูปชวีกรเปรต⁵⁷ คือเปรตที่มีชีวิตอยู่ได้ จากอาหารที่มีมนุษย์ให้ 2. ขุปปิปาสิกเปรต คือเปรตที่อดอยาก มีแต่ความหิวกระหายตลอดเวลา 3. นิชฌามัตถนิกเปรต คือเปรตที่ถูก

⁴⁹ ขุ.พุทธ.อ.(ไทย) 77/9/2/96.

⁵⁰ อัง.ติก. (ไทย) 20/81/306.

⁵¹ ส.สพ. (ไทย) 18/1739/396.

⁵² ขุ.ชา. (ไทย) 28/1306/385.

⁵³ ขุ.ชา. (ไทย) 28/1307-1308/385.

⁵⁴ ขุ.ชา. (ไทย) 28/1309-1310/385.

⁵⁵ ขุ.ชา. (ไทย) 28/1311/385.

⁵⁶ ขุ.ชา. (ไทย) 28/1312.

⁵⁷ อัง.ทสก. (ไทย) 24/177/326.

ค้นหาแพดเผา 4. วันตาสเปรต คือเปรตที่มีชีวิตอยู่ด้วยการกินน้ำมูกน้ำลายที่เขาบ้วนทิ้ง⁵.
ต้นหญ้าภูตเปรต⁵⁸ คือเปรตที่ถูกค้นหาเบียดเบียนจนเกิดทุกข์จากความหิวข้าวหิวน้ำอยู่เสมอ 6.
คุณชาทกเปรต⁵⁹ คือเปรตที่มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการกินอุจจาระเป็นอาหาร ดังตัวอย่างเช่นพระมหา
โมคคัลลานเถระถามเปรตตนหนึ่งว่า “ท่านเป็นใครหนอ โผล่ขึ้นจากหลุมคุณ ยืนเศร้าสร้อยอยู่
(เปรตตอบว่า) ข้าพเจ้าเกิดเป็นเปรตในยมโลกได้รับความลำบาก เพราะทำกรรมชั่วไว้ ขณะที่
ข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่ ได้มีภิกษุรูปหนึ่งอยู่ประจำในวัดของข้าพเจ้ามักกริษา ตระหนี่ตระกูล ผูกขาด
ในเรือนของข้าพเจ้า มีใจกระด้าง มักด่าว่า (ภิกษุอาคันตุกะทั้งหลาย) ข้าพเจ้าเชื่อคำของท่าน ได้
ด่าว่าภิกษุทั้งหลาย เพราะผลกรรมนั้น ข้าพเจ้าจึงต้องตกจากโลกนี้ไปยังเปรตโลก ท่านพระมหา
โมคคัลลานเถระถามว่า ภิกษุผู้คุ้นเคยกับตระกูลของท่าน มรณภาพแล้วไปสู่คติไหนหนอ (เปรต
ตอบว่า) ข้าพเจ้ายืนอยู่บนกระหม่อมศิระของเปรตซึ่งเคยเป็นภิกษุผู้ทำกรรมชั่วนั้นแหละ และ
ภิกษุนั้นไปเกิดเป็นเปรตผู้ปรนนิบัติข้าพเจ้าเอง จนเหล่าอื่นถ่ายสิ่งใดลงไปสิ่งนั้นเป็นอาหารของ
ข้าพเจ้า และข้าพเจ้าเองถ่ายสิ่งใดลงไป เปรตซึ่งเคยเป็นภิกษุนั้นก็อาศัยสิ่งนั้นเลี้ยงชีพ”⁶⁰

3. อสุรกายภูมิ

อสุรกายภูมิ คือสถานที่อยู่ของพวกอสูร คือแดนที่มีแต่ความเศร้าหมอง คือพวกอสุรกาย
ทั้งหลาย จัดอยู่ในจำพวกเปรตเช่นกัน ผู้ที่จะเกิดในภูมิอสุรกายนี้ คือ ผู้ที่มีจิตประกอบด้วยโทษะ
คือ ความโกรธเช่นเดียวกับผู้ที่เกิดในภูมินรก⁶¹ อสุรกาย เป็นทั้งอบาย หุคติ และวินิบาต ซึ่งทั้ง 3
คำนี้เป็นไวพจน์ของนรก แต่มีความหมายต่างกันคืออบาย หมายถึงสถานที่ที่ปราศจากความ
เจริญงอกงามหรือความสุข หุคติ หมายถึงสถานที่ที่มีแต่ความทุกข์ วินิบาต หมายถึงสถานที่ที่
สัตว์ผู้ทำความชั่วจะต้องตกไป⁶² ดังเช่น คำบาลีว่า โลกนุตริกา เป็นชื่อของสัตว์นรกจำพวก
อสุรกาย⁶³ อีกนัยหนึ่ง อสุรกาย แปลว่า ผู้ไม่ใช่สุระ คือไม่ใช่พวกเทวดา หมายถึงเหล่าอมนุษย์ที่
เป็นศัตรูของเทวดา ได้แก่ ยักษ์ มาร (ประสิทธิ์ ศรีสุนทร. 2546. หน้า 29

⁵⁸ ชุ.เปต. (ไทย) 26/391/229.

⁵⁹ ชุ.เปต. (ไทย) 26/-/292.

⁶⁰ ชุ.เปต. (ไทย) 26/128/292.

⁶¹ ชุ.อิติ.อ. (ไทย) 1/4/-/246.

⁶² ส.สพ. (ไทย) 18/229/218.

⁶³ ชุ.พุทธ.อ. (ไทย) 77/9/2/96.

4. เตรีัจฉานภุมิ

ตรีัจฉานภุมิ คือ แดนที่อยู่อาศัยของสัตว์ที่ดำเนินชีวิตโดยทางขวาง(กลาง) เป็นดินแดนสำหรับผู้ที่มิมีหะเป็นต้นนำ มีจิตเป็นมิจฉาทิฏฐิ ได้แก่ หมา แมว ช้าง ม้า เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิ เรากล่าวว่ามีคติอย่าง 1 ใน 2 อย่างคือ นรก หรือกำเนิดตรีัจฉาน”⁶⁴ สัตว์ตรีัจฉานมีสัญญาหรือความรู้เพียง 3 อย่าง คือ กามสัญญา อาหารสัญญา และมรณสัญญา⁶⁵ ซึ่งต่างจากมนุษย์ คือมนุษย์มีธัมมสัญญาเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง สำหรับกำเนิดสัตว์ตรีัจฉาน นั้นเป็นอบาย ไม่จัดเป็นทุกคติ⁶⁶ แต่ความทุกข์ในพวกสัตว์ตรีัจฉาน นั้น เกิดมีจากการกระทำด้วยแล้ว ปฏักและท่อนไม้เป็นต้น⁶⁷ ตรีัจฉานภุมิเป็นภุมิที่ใกล้ชิดมนุษย์มากที่สุด สัตว์ทั้งหลายที่อุบัติในภุมิต่างๆ มี อุกุศลกรรมเบาบางลง จึงไม่ต้องไม่อุบัติเป็นสัตว์นรกเสวยทุกข์เวทนาอันใหญ่หลวงในนรกขุมต่างๆ แต่มาเกิดเป็นสัตว์ตรีัจฉาน

เหตุนำไปสู่อบาย

สาเหตุที่ทำให้สรรพสัตว์ไปสู่อบายภุมิ ส่งผลมาจากการสร้างเหตุชั่ว คืออกุศลกรรมอันเป็นบาปที่นำสรรพสัตว์ให้ต้องไปประสบทุกข์ในอบายภุมิ⁶⁸ พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสว่า “ผู้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยะ เป็นมิจฉาทิฏฐิ เชื้อมั่นในกรรมด้วยอำนาจมิจฉาทิฏฐิ เมื่อตายไปแล้ว เข้าถึงปิตติวิสัยก็มี เข้าถึงกำเนิดสัตว์ตรีัจฉานก็มี เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรกก็มี”⁶⁹ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกำเนิดของสัตว์ที่ไปเกิดเป็นอสุรกาย บุคคลได้ประกอบอกุศลกรรมใส่ตนไว้ เมื่ออกุศลกรรมนั้นไม่มีโอกาสที่จักให้ผลวิบาก ชักนำไปเกิดในตรีัจฉานภุมิและเปตติวิสัยภุมิได้ ผลวิบากแห่งอกุศลกรรมนั้นก็จะชักนำไปเกิดในอสุรกายภุมิ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วินิบาต”⁷⁰ นอกจากนี้พระผู้มีพระภาค ได้ทรงตรัสไว้อีกว่า “ผู้เห็นภัยในวิภูฏสงสารทั้งหลาย ก็กำเนิดสัตว์ตรีัจฉานที่กระเลื่อกระสนนั้น คืออูม แผลงปอง

⁶⁴ ที.ล. (ไทย) 9/509/224.

⁶⁵ พระฎาภิไธ. 2526. หน้า 21.

⁶⁶ ชุ.อุ.อ.(ไทย) 44/1/3/771.

⁶⁷ อภิ.วิ.อ.(ไทย)77/-/1/324.

⁶⁸ มหาหมฏฐาชาธิทยาลัย, อภิธมมุตถวิภาวินิยา ปญจิกา นาม อุตถโยชนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมฏฐาชาธิทยาลัย, 2537), หน้า 356.

⁶⁹ ม.อุ.อ. (ไทย) 3/2/-/189.

⁷⁰ ม.อุ. (ไทย) 14/301/361.

ตะขาบ พังพอน แมว หนู นกเค้าแมว หรือสัตว์ทั้งหลายผู้เข้าถึงกำเนิดเดียรัจฉานแม่อื่น ๆ การอุปถัมภ์ของสัตว์เดียรัจฉานทั้งปวง ย่อมมีได้เพราะกรรมที่ตนทำไว้ สัตว์เหล่านั้นจึงเป็นผู้รับผลวิบากแห่งกรรม”⁷¹

กิเลสที่นำไปสู่อบายภูมิ

กิเลสอันชักนำให้ผู้ที่ตกอยู่ใต้อำนาจ เมื่อกระทำแล้วส่งผลให้ต้องไปสู่อบายภูมิ ได้แก่บาป บาบ แปลว่า สิ่งที่ทำให้ตกอบายภูมิ วิเคราะห์ศัพท์ว่า อปายาติทุกขํ ปาเปเนตตีติ ปาปาณี⁷² ธรรมชาติเหล่าใด ทำให้สรรพสัตว์ต้องประสบทุกข์ในอบายภูมิ ธรรมชาติเหล่านั้น ชื่อว่าบาป ซึ่งมีคำที่เป็นไวพจน์อีกหลายคำ เช่น อกุศล ทุจริต อกรรมยะ เป็นต้น บาปนี้พระพุทธเจ้าทรงตรัสไม่ให้ทำ ว่า สัพพปาปสฺส อกรรม ออย่างทำบาปทั้งปวง⁷³ ซึ่งหมายถึงการกระทำ “ความชั่ว”⁷⁴ อันเป็นสิ่งที่นำไปสู่หนทางแห่งความเสื่อมทราม ยังผู้กระทำบาปนั้นให้ได้รับความเดือดร้อนและเป็นทุกข์โดยสาเหตุที่ทำให้เกิดบาป คือ ตัณหาและทิฏฐิ อันได้แก่ อวิชชา (ความไม่รู้จริง) อโยนิโสมนสิการ (ความไม่ทำไว้ในใจโดยแยบคาย) อัสมิมานะ (ความถือตัว) อหิริกะ (ความไม่ละอายต่อบาป) อนินตตัปปะ (ความไม่เกรงกลัวต่อวิบากกรรม) และอุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน)⁷⁵

บาป ที่ส่งผลให้ผู้กระทำต้องไปตกอบายภูมินี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสย้าถึงวิธีล้างบาปที่ถูกต้อง ที่มีใช้เพียงแค่ปากพูดหรืออาบน้ำ “ใครหนอช่างไม่รู้ มาบอกความนี้แก่ท่าน ซึ่งไม่รู้ ว่า คนจะพ้นจากบาปกรรมได้เพราะอาบน้ำ ถ้าเช่นนั้นพวก กบ เต่า ปลา ที่เที่ยงหากินอยู่ในน้ำทั้งหมดก็คงพากันไปสวรรค์แน่แท้ คนเชือดสัตว์ โจร เพชฌฆาต และคนที่ก่อกรรม แม้เหล่านั้นก็จะพึงพ้นจากบาปได้ เพราะการอาบน้ำ”⁷⁶ นั่นคือทรงรับรองว่า บาปสามารถล้างได้ โดยการชำระล้างที่กิเลสอันเป็นเหตุให้เกิดบาปนั้น

⁷¹ อ.จ.ทสก. (ไทย) 24/261/353-356.

⁷² มหามกุฏราชวิทยาลัย, อภิธรรมตถวิภาวินิยา ปญจิกา นาม อุตถโยชนา, หน้า 356.

⁷³ ที.ม. (ไทย) 10/90/50.

⁷⁴ ชุ.อุ. (ไทย) 25/124/276.

⁷⁵ ชุ.ม. (ไทย) 29/704/412.

⁷⁶ ชุ.เถร. (ไทย) 26/240/593.

การเจริญวิปัสสนาเพื่อประหามกิเลสเพื่อรอดพ้นจากอบายภูมิ

ในศาสนาพุทธ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงวิธีล้างบาป ด้วยการชำระกิเลส อันเป็นเหตุให้เกิดบาปนั้นๆ ด้วย มรรคญาณ อันเกิดจากการเจริญวิปัสสนา เท่านั้น

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงบุคคลผู้ล้างบาปได้แล้วไว้ว่า บุคคลผู้มีกาย วาจา ใจสะอาด ไม่มีอาสวะ ถึงพร้อมด้วยความสะอาด บุคคลนั้นเรียกว่า เป็นผู้ล้างบาปได้แล้ว⁷⁷ “ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมล้างบาปมิจฉาทิฐิได้ ล้างบาปอกุศลเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฐิเป็นปัจจัยได้ และ กุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มทีเพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย⁷⁸ บุคคลผู้ชำระล้าง บาปได้ทั้งหมด ไม่กลับมาสู่ต้นเหตุและทิฐิในภพเวทนาและมนุษย์อีกผู้นั้นเรียกว่า ผู้ล้างบาปได้ แล้ว⁷⁹ บาป เป็น สภาวะที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง เป็นเหตุให้ทำทุจริตทางกาย วาจา ใจ ก็คือ กิเลส ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงวิธีล้างบาป หรือกำจัดกิเลสต้นเหตุ ไว้อย่างเป็นทางการขั้นตอน ด้วย “มรรค ญาณ” ที่เกิดจากการเจริญวิปัสสนา คัมภีร์อรรถกถาอธิบายว่า ล้างบาปได้แล้ว เพราะเป็นผู้ ชำระล้างบาปทั้งปวง...ทั้งภายในและภายนอกได้แล้ว⁸⁰ ด้วยมรรคญาณ มรรคญาณ คือญาณที่ ทำหน้าที่ประหามกิเลส หรือจะกล่าวได้ว่า ล้างกิเลสก็ได้ เป็นญาณลำดับที่ 14 ในวิปัสสนาญาณ 16 ที่เกิดแก่ผู้เจริญ **วิปัสสนา** เพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพาน เท่านั้น ซึ่งแบ่งความสามารถในการ ประหามกิเลสออกเป็น 4 ชั้น จะกล่าวเฉพาะชั้นที่ 1 คือโสดาปัตติมรรคญาณ ทำหน้าที่ประหาม ลักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส (มิจฉาทิฐิและวิจิกิจฉา) ได้เด็ดขาด⁸¹ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนา จนสำเร็จญาณนี้ชื่อว่าเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน เป็นผู้มีสิล 5 อยู่โดยปกติ (โดยไม่ต้อง รักษา) มีศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัย ไม่ตกไปในอบายภูมิอีกแล้ว(หรือรอดพ้นจากอบายภูมิ) มีความแน่นอนที่จะสำเร็จพระอรหันต์อีกไม่เกิน 7ชาติ⁸²

ในศาสนาพุทธ การล้างบาป ก็คือการล้างกิเลสออกจากจิตนั่นเอง ซึ่งมีลำดับการชำระ ล้าง ตามความเหนียวแน่นของกิเลส 3 ระดับ คือ

⁷⁷ อัง.ทุก. (ไทย) 20/122/367.

⁷⁸ อัง.ทสก. (ไทย) 24/107/250.

⁷⁹ ชุ.อุ. (ไทย) 25/525/622.

⁸⁰ ชุ.ม.อ. (ไทย) 14/-/-/173.

⁸¹ อัง.ทสก. (ไทย) 24/13/21.

⁸² ที.ม. (ไทย) 10/214/162.

1) ล้างวิตกกัมกิเลสด้วยศีล คือ กิเลสหยาบเป็นเหตุให้ประพตูล่องละเมิดออกมาจนแสดงพฤติกรรมทุจริตทางกาย และทางวาจา ทำให้ละเมิดศีล กิเลสชนิดนี้ได้แก่ 1) อภิขเฌา คือ ความเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น เป็นความต้องการที่มากจนคุมไม่อยู่จนต้องประพตูล่องทุจริตด้วยการลักขโมย 2) พยาบาท คือ ความปองร้าย เป็นความชุ่นแค้นอาฆาตมากจนคุมใจไม่อยู่จนดูดำ ทำร้าย หรือเข่นฆ่าคนอื่น 3) มิจฉาทิฏฐิ คือ ความเห็นผิด เช่น เห็นว่าบาปไม่มี บุญไม่มี ผลกรรมไม่มี ซาติหน้าไม่มี สวรรค์ไม่มี เป็นต้น เมื่อมิจฉาทิฏฐิเกิดขึ้นในใจ ทำให้สามารถละเมิดศีลได้ทุกข้อ วิตกกัมกิเลสเป็นกิเลสอย่างหยาบ ชำระล้างให้เบาบางลงได้ด้วยอำนาจของศีล เช่น ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 และศีล 227 เป็นต้นไป แต่สงบได้เพียงครั้งคราว เฉพาะขณะที่ยังมีการรักษาศีลอยู่เท่านั้น⁸⁵ การประหาณกิเลสในลักษณะนี้ เรียกว่า ตหังคปหาน⁸⁴

2) ล้างปริยฎฐานกิเลสด้วยสมาธิ เป็นกิเลสที่กั้มรุมอยู่ในจิตใจ แต่ยังไม่แสดงออกมาเป็นวิตกกัมกิเลส(ยังไม่ล่องละเมิดศีล) เมื่อปริยฎฐานกิเลสเกิดขึ้น จิตก็จะเป็นอกุศลชุ่นมัวและฟุ้งซ่าน กิเลสประเภทนี้ก็คือ โสภ โทสะ โมหะ และนิวรณ์ 5 และอุปกิเลสต่าง ๆ ปริยฎฐานกิเลสเป็นกิเลสอย่างกลาง ที่เกิดอยู่ภายในใจ สามารถข่มไว้ด้วยอำนาจของสมาธิ เป็นเวลานานตราบเท่าที่สมาธิยังมีกำลัง ยังไม่เสื่อม⁸⁵ การประหาณในลักษณะนี้ เรียกว่าวิกขัมภนปหาน⁸⁶

3) ล้างอนุสัยกิเลสด้วยปัญญา กิเลสประเภทนี้ นอนเนื่องอยู่ในขันธสันดานของสัตว์ทั้งหลาย เป็นกิเลสละเอียดที่สะสมอยู่ในจิตของปุถุชน⁸⁷ ตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงจติ (เกิดจนถึงตาย) ชื่อว่า อนุสัยกิเลส ต้องประหาณด้วยวิปัสสนาปัญญาในมรรคจิตเท่านั้น จึงจะไม่กลับมีขึ้นอีก การประหาณในลักษณะนี้ เรียกว่า สมุจเฉทปหาน⁸⁸ ซึ่ง โสตาปัตติมัคคจิต ประหาณโลภมูลจิตที่ประกอบด้วยความเห็นผิด 4 ดวง และโมหมูลจิต ที่ประกอบด้วยความสงสัย การละกิเลสและอนุสัยด้วยมรรคจิต ผู้เป็นโสดาบันย่อมีจิตสงัดจากสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา⁸⁹ สิ้นพพตปรามาส⁹⁰

⁸⁵ ชุ.ป.อ. (ไทย) 7/1/-/902.

⁸⁴ ชุ.อิติ. (ไทย) 25/45/67.

⁸⁵ ชุ.ป.อ. (ไทย) 7/1/-/902.

⁸⁶ ชุ.จ. (ไทย) 30/81/287.

⁸⁷ ม.ม. (ไทย) 12/465/506.

⁸⁸ ชุ.อิติ.อ. (ไทย) 1/4/-/68.

⁸⁹ ที.ม. (ไทย) 10/382/316.

⁹⁰ วิ.ม. (ไทย) 5/244/10.

ทิวฏฐานุสสัย⁹¹ วิจิกิจจานุสสัย⁹² และเหล่ากิเลสที่อยู่ในพวกเดียวกับสักกายทิวฏฐิเป็นต้น ดังที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสไว้ว่า “เมื่อเธอปฏิบัติมรรคนั้น...อนุสสัยย่อมสิ้นไป... คือยอมละสังโยชน์ 3 ประการ คือ สักกายทิวฏฐิ วิจิกิจจา และสีลพัพตปราคาส (มัจฉาทิวฏฐิ วิจิกิจจา) อนุสสัย 2 คือ ทิวฏฐานุสสัย และวิจิกิจจานุสสัย ย่อมสิ้นไปด้วยโศดาปัตติมรรค”⁹³

กิเลสที่ทำให้เกิดบาปมี 10 ประการ คือ 1) ทิวฏฐิกิเลส 2) วิจิกิจจกิลเลส 3) โลกิกิเลส (กามราคะ รูปราคะ และอรูปราคะกิเลส) 4) โทสกิเลส 5) โมหิกิเลส 6) มานกิลเลส 7) ถีนกิลเลส 8) อุทธัจจกิลเลส 9) อหิริกิลเลส 10) อโนตตปิกิลเลส⁹⁴ ในบรรดากิเลส 10 อย่างนี้ บุคคลผู้ตั้งอยู่ในปฐมมรรค หรือโศดาปัตติมรรคละกิเลสได้ 2 อย่าง คือ ทิวฏฐิกิเลส(มัจฉาทิวฏฐิ) และวิจิกิจจกิลเลส

พระอริยบุคคลผู้ที่ 1 คือ ท่านที่เจริญวิปัสสนาภาวนาจนบรรลุปฐมมรรค คือโศดาปัตติมรรคแล้ว ในลำดับต่อมาเมื่อโศดาปัตติมรรคจิตดับลงแล้ว ผลจิตที่เป็นวิบากของมรรคจิต (คือจิตในขณะที่เห็นมรรค⁹⁵ ได้แก่ โศดาปัตติผลจิตหรือโศดาปัตติผลญาณก็เกิดขึ้น 2 หรือ 3 ขณะสำเร็จเป็นพระอริยบุคคลอันดับที่ 1 ได้ชื่อว่าพระโศดาบันบุคคล และด้วยอำนาจแห่งโศดาปัตติมรรค ทำให้ละกิเลสได้ 2 อย่าง คือ⁹⁶ ทิวฏฐิกิเลส ได้แก่ สักกายทิวฏฐิ ความเข้าใจผิดในชั้น 5 เข้าไปยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เรา เขา ทำให้ติดอยู่ในสังสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุด 2) วิจิกิจจกิลเลส ได้แก่ ธรรมชาติที่ทำให้ตัดสินใจลำบาก คือ ความสงสัยในพระพุทธเจ้า ความสงสัยในพระธรรม ความสงสัยในพระสงฆ์ และความสงสัยในสิกขา เป็นต้น

สรุป

การรอดพ้นอบายภูมิ ในทางพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชน เชื่อว่าชีวิตหลังความตายแล้ว จะมีทางไปอยู่ 2 ทาง คือ อบายภูมิ 4 (นรก เปรต อสุรกาย ดิรัจฉาน) หรือ สวรรค์ โดยเชื่อว่า ถ้าทำกุศลกรรมหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์หรือสุคติภูมิ ส่วนผู้กระทำอกุศลกรรมหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในทุคติภูมิหรืออบายภูมิ 4 (นรก เปรต อสุรกาย ดิรัจฉาน) โดยเฉพาะความเชื่อที่ว่าเมื่อทำชั่ว บาป บาป อันได้แก่ กิเลส ในทางพุทธศาสนา บาป หมายถึง

⁹¹ ม.ม. (ไทย) 12/111/83.

⁹² ช.ม. (ไทย) 29/33/33.

⁹³ ช.ป. (ไทย) 31/536/418.

⁹⁴ อภิ.สง. (ไทย) 34/1235/312.

⁹⁵ อ.ท. 20/275/76.

⁹⁶ อ.ท. (ไทย) 24/13/21.

ความชั่ว โดยมีสาเหตุมาจากตัณหาและทิฏฐิ ส่งผลให้ไปตกอบายภูมิ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้
หนทางการประหารกิเลสให้หมดสิ้นด้วยมรรคญาณ ที่เกิดจากการเจริญวิปัสสนาภาวนา เพื่อ
บรรลุมรรค ผล นิพพาน จนได้ญาณลำดับที่ 14 ในญาณที่ 16 ประหารกิเลสด้วยปฐมมรรค คือ
โสดาปัตติมรรคญาณทำหน้าที่ประหารณ ลักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สิ้นพตปราคาส (มิจฉาทิฏฐิ และ
วิจิกิจฉา) ได้เด็ดขาด เป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบันรอดพ้นอบายภูมิ อย่างเด็ดขาด

เอกสารอ้างอิง

ประสิทธิ์ ศรีสุนทร. **วรรณคดีเกี่ยวกับพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก,
2546.

พระญาติไท. **ไตรภูมิพระร่วง ฉบับตรวจสอบชำระใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: กรม
ศิลปากรจัดพิมพ์, 2526.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง**. พิมพ์ครั้งที่ 63. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
พิมพ์สววย จำกัด, 2546.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 9 .
กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ**. กรุงเทพฯ: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญาน, 2532.

_____. **ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย และโรงพิมพ์วิญญาน, 2539.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เนื่องในมหามงคลสมัย
ฉลองสิริราชสมบัติ 50 ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539

_____. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณ, 2500. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

_____. **วิสุทธิมคฺคปกรณ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาน , 2539.

มหามกุฏราชวิทยาลัย . **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534.

_____. **อภิมมุตถวิภาวินิยา ปญจิกา นาม อตถโยชนา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
กุฎราชวิทยาลัย, 2537.

_____. **อภิมมุตถสงคหปาลิยา สห อภิมมุตถวิภาวินินามอภิมมุตถสงคหฎีกา.**
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหากุฎราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร, 2538.